

แนวคิดและพฤติกรรมบ่งชี้ในเรื่องการจัดการตนเองอย่างสร้างสรรค์

อัจตรา ประเสริฐสิน¹, วรัญญา รุมแสง², ปุญญากรณ์ วีระพงษ์นันท์³

¹ อาจารย์ สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² นักวิจัย บริษัท อบรมและทดสอบ พีทีเอส จำกัด

³ นักวิจัย การวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์(กศ.ม.) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

การจัดการตนเองอย่างสร้างสรรค์ เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเรียน การทำงาน และการใช้ชีวิตในปัจจุบัน บทความนี้จึงได้นำเสนอผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดหลัก 2 แนวคิด เพื่อพัฒนาแนวคิดในเรื่องการจัดการตนเองอย่างสร้างสรรค์ ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์พบว่า การจัดการตนเองอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการกำกับดูแลและพัฒนาพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของตนให้ถูกต้องเหมาะสม ทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ทำให้มีวินัยและควบคุมตนเองได้ดีขึ้น มีความมั่นใจและมีอำนาจในตนเองเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ การจัดการตนเองอย่างสร้างสรรค์ นี้ประกอบด้วยตัวบ่งชี้พฤติกรรม 4 ตัวบ่งชี้ คือ การริเริ่มจัดการตนเอง การจัดระเบียบตนเอง การประเมินตนเอง และการสะท้อนตนเอง

คำสำคัญ: การจัดการตนเอง/ ความคิดสร้างสรรค์/ การวัดประเมิน

Conceptual Idea and Indicators for Creative Self-Management

Ujsara Prasertsin¹, Waranya Rumsang², Punyakorn Veerapongsanant³

¹ Lecturer, Educational and Psychological Test Bureau, Srinakharinwirot University

² Researcher, PTS Training & Testing Co, Ltd.

³ Researcher, Research and Development on Human Potentials (M.ED.), Srinakharinwirot University

Abstract

Creative self-management is an integration of self-management and creativity. It is an ability or personal characteristics that are important to personal development and leads to the success in studying and working. This article presents the analysis and synthesis of 2 main ideas to develop the concept of creative self-management. The result indicated that self-management is individual's capability to develop and regulate him/ her behavior towards feeling and thinking to be rightness and appropriateness. This makes better living, problems solving, more discipline and self-regulation, more confidence and locus of control. Indicators of creative self-management are self-creation, self-organization, self-assessment and self-reflection.

Keywords: Self-management/ Creative/ Assessment

บทนำ

การจัดการตนเองและความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะความสามารถหรือคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเรียน การทำงาน และการใช้ชีวิตในปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากมาตรา 24 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ระบุว่าสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการจัดการศึกษาที่ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้เพื่อใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหา นอกจากนี้ในแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ยังระบุว่าสถานการณ์ในปัจจุบันมาตรฐานความสามารถของผู้เรียนในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ค่อนข้างต่ำ ประกอบกับผลวิจัยของ Breevaart และคณะ¹ ที่ว่าการจัดการตนเองเป็นทักษะที่สำคัญคือมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความยึดมั่นผูกพันในการทำงาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าการจัดการตนเองและความคิดสร้างสรรค์ถือเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่จำเป็นต้องส่งเสริมให้แก่ผู้เรียน โดยในบทความนี้จะนำเสนอถึง ความหมาย องค์ประกอบ การวัด และตัวบ่งชี้ของการจัดการตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการตนเองอย่างสร้างสรรค์ รายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการตนเอง

การจัดการตนเอง เป็นกลยุทธ์ที่มุ่งจัดการกับพฤติกรรมปัญหาของแต่ละบุคคล มิงานวิชัยที่พบว่าการจัดการตนเองนั้นมีอิทธิพลทางบวกต่อการพัฒนาความใส่ใจในการเรียน ช่วยเพิ่มผลสำเร็จทางการศึกษา และช่วยลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ทำให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในชั้นเรียนเพิ่มขึ้น โดยอาศัยการสนับสนุนจากภายนอกน้อยที่สุด² โดยการจัดการตนเอง (self-management) มีผู้ให้นิยามไว้จำนวนมากดังนี้ Breevaart และคณะ¹ ได้ให้

ความหมายว่า การจัดการตนเองคือการจัดการและกำกับดูแลพฤติกรรมของตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตนเองแทนที่จะถูกควบคุมจากปัจจัยภายนอก

Yates^{3,4} ให้ความหมายว่า การจัดการตนเองหมายถึง ความสามารถในการกำกับดูแลความรู้สึก การกระทำ และความคิดของตนเองให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นการเพิ่มหรือรักษาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้คงอยู่และขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป และจะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จทั้งในชีวิตส่วนตัว การเรียนและการทำงาน ต่อมา Tsui และ Ashford⁵ ได้กล่าวว่า การจัดการตนเองเป็นความเชื่อมั่นของแต่ละบุคคลที่จะตัดสินใจอะไรคือสิ่งที่ควรจะทำให้สำเร็จในแต่ละวัน จัดลำดับการทำสิ่งต่าง ๆ ว่าจะไปถึงงานนั้นได้อย่างไร และเมื่อไรควรจะทำกิจกรรมนั้นสำหรับ Frayne และGeringer⁶ กล่าวถึง การจัดการตนเองว่าเป็นกลวิธีในการจัดการพฤติกรรมและปัญหาของแต่ละบุคคลภายใต้โครงสร้างสภาพแวดล้อมรอบตัวไม่ว่าจะเป็นที่ทำงานหรือสถานที่อื่น ๆ และเป็นการแสดงพฤติกรรมให้เหมาะสมกับมาตรฐานความสามารถ

Gerhardt⁷ อธิบายเพิ่มเติมว่า ในทางการศึกษาก็คือการฝึกนักเรียนให้ประเมิน ดูแล และกำกับตนเอง ทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อความก้าวหน้าและการกระทำของตน จนกลายเป็นนักจัดการตนเอง โดยการจัดการตนเอง คือ การที่บุคคลพยายามควบคุมพฤติกรรมตนเอง ใช้วิธีการต่าง ๆ จัดการตนเองให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น รู้เป้าหมาย กำกับเวลาและสภาพแวดล้อมเพื่อให้ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งอาจใช้กระบวนการเสริมแรงและลงโทษเข้ามาร่วมด้วย⁸

จึงกล่าวได้ว่าการจัดการตนเองนั้น เป็นความสามารถของบุคคลในการกำกับ ควบคุม และปรับพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสม และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายทั้งในด้านการศึกษา การทำงาน

และการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม ซึ่งแม้ว่าจะไม่สามารถปรับเปลี่ยนให้เห็นผลในทันที แต่เมื่อเวลาผ่านไปก็สามารถเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างค่อนข้างถาวร เพราะความสำเร็จที่เกิดขึ้นนั้นมาจากการรู้จักวางแผนและลงมือปฏิบัติให้เกิดผล การจัดการตนเองจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จ คนที่มีความสามารถในการจัดการตนเองนั้นจะมีวินัยในตนเองมากขึ้น (self-discipline) ควบคุมตนเองได้ดีขึ้น (self-control) มีอำนาจในตนเองเพิ่มขึ้น (self-power) และมีความมั่นใจในตนเอง (self-confident) อันจะทำให้บุคคลนั้นมีความสามารถเกี่ยวกับตนเองสูงขึ้นและประสบความสำเร็จมากขึ้น^{9, 10} ซึ่งค่อนข้างสอดคล้องกับที่ O'Keefe และ Berger's (1999)¹¹ ที่ได้เสนอผลดีของการจัดการตนเองไว้ 8 ประการ ได้แก่ (1) พัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง (2) สามารถบริหารจัดการเวลาของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ (3) มีความมั่นคงทางอารมณ์ (4) สามารถปรับปรุงแรงจูงใจและนิสัย (5) มีความสามารถในการสื่อสารและมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น (6) มีความรู้สึกหรือเจตคติเชิงบวก (7) ความเป็นอิสระ และ (8) มีความสุขมากขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ได้รับการฝึกให้ด้านการจัดการตนเองจะรู้จักการบริหารจัดการเวลาและสภาพแวดล้อม มีการตั้งเป้าหมายและกำกับตนเอง ทำให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการทำงาน ส่งผลให้มีประสิทธิภาพการทำงานสูงขึ้น รวมถึงการประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพและเรื่องส่วนตัว ทั้งในระยะสั้น และส่งต่อไปยังผลลัพธ์ด้านคุณภาพชีวิตในระยะยาว^{8,12-14}

องค์ประกอบของการจัดการตนเอง

การจัดการตนเองเกี่ยวข้องกับ การควบคุมพฤติกรรมของตนให้แสดงออกในทิศทางที่เหมาะสม

และยับยั้งตนเองไม่ให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม นอกจากงานวิจัยส่วนใหญ่ที่มักศึกษาเรื่องการจัดการตนเองในกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาพฤติกรรมหรือปัญหาด้านสุขภาพะให้มีการกำกับ การแสดงพฤติกรรมของตนได้เหมาะสมมากขึ้น ยังมีการศึกษาที่นำเสนอถึงองค์ประกอบหรือขั้นตอนของการจัดการตนเองไว้หลายงาน ดังนี้

Berger¹¹ ได้เสนอว่าการจัดการตนเองมีองค์ประกอบพื้นฐาน 5 องค์ประกอบ คือ (1) การบริหารเวลา (2) การควบคุมอารมณ์ (3) การตั้งเป้าหมาย (4) การรับรู้ความสามารถของตน และ (5) การมีแรงจูงใจในตนเอง ในขณะที่ Gerhardt⁷ ได้สรุปขั้นตอนของการจัดการตนเองไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การประเมินตนเอง (self-assessment) เป็นขั้นที่บุคคลค้นพบปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างตนเอง กับเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ (2) การตั้งและแน่วแน่งกับเป้าหมาย (3) การตรวจสอบตนเอง (self-monitoring) เป็นการที่บุคคลตรวจสอบตนเองทั้งด้านเวลาและสภาพแวดล้อมที่อาจมีผลต่อการบรรลุเป้าหมาย และ (4) การประเมินตนเอง (self-evaluation) เป็นการประเมินความสำเร็จของตนเอง และมีการปรับเปลี่ยนวิธีการหากจำเป็น นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่าน คือ Moore และคณะ¹⁵, Briesch และ Chafouleas¹⁶, Mezo¹⁷, Cramm และคณะ¹⁸ และ Houghton และ Neck (2002, cited by Breevaart และคณะ¹) ที่ได้ให้ความหมายและจำนวนองค์ประกอบของการจัดการตนเองไว้แตกต่างกันไป

ส่วนในประเทศไทย สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต¹⁹ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการตนเองไว้ 4 ด้าน คือ (1) การตระหนักในตน (self-awareness) (2) การรับรู้ความสามารถของตน (self-efficacy) (3) การกำกับตนเอง (self-monitoring) และ (4) การปรับพฤติกรรม

จากตารางสรุปองค์ประกอบข้างต้น จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของการจัดการตนเองที่นักวิชาการและนักวิจัยส่วนใหญ่ให้ความเห็นตรงกันมากที่สุด คือ การตั้งเป้าหมาย ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีความเห็นตรงกันรองลงมา คือ การบริหารเวลา การรับรู้ความสามารถของตน การประเมินตนเอง การกำกับตนเอง และการเสริมแรง/ลงโทษตนเอง

ตัวอย่างเครื่องมือวัดการจัดการตนเอง

Xue และ Sun²² ได้พัฒนาแบบวัดความสามารถในการจัดการตนเองในชีวิตประจำวันของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี เป็นมาตราประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (1 คือ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ไปจนถึง 5 คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง) ที่วัดเกี่ยวกับการจัดการตนเองด้านเวลา เป้าหมาย อารมณ์ และความสัมพันธ์ส่วนบุคคล โดยสามารถแบ่งเป็น 2 องค์ประกอบ คือ การจัดการตนเองด้านพฤติกรรม (performance management) จำนวน 11 ข้อ และการจัดการตนเองด้านความสัมพันธ์ (relationship management) จำนวน 10 ข้อ รวมเป็น 21 ข้อ ในการพัฒนาเครื่องมือใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อหาความตรงของเครื่องมือ ในขณะที่ Klassen และคณะ²³ ได้พัฒนาแบบวัดทักษะการจัดการตนเองทั่วไปเพื่อใช้กับวัยรุ่นอายุ 12-18 ปี ที่มีปัญหาเรื้อรังด้านสุขภาพที่เข้าสู่วาระบวกรักษาแบบผู้ใหญ่ เครื่องมือเป็นมาตราประมาณค่า 3 ระดับ คือ 0=ไม่เคยเลย 1=บางครั้งหรือบ่อยๆ และ 2= เป็นประจำสม่ำเสมอ จำนวน 14 ข้อ ในการพัฒนาเครื่องมือใช้กระบวนการ Rasch measurement theory (RMT) หาความตรงและความเที่ยงของเครื่องมือ ซึ่งผลของการคุณภาพเครื่องมือพบว่าทั้งสองเครื่องมือมีคุณสมบัติทางจิตมิติที่ดี

แนวคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญมากขึ้นโลกยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว เพราะเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์ช่วยให้สามารถรับมือกับวิวัฒนาการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความคิดสร้างสรรค์ช่วยส่งเสริมและยกระดับการแก้ปัญหา ความสามารถในการปรับตัว การแสดงตัวตน และสุขภาพได้²⁴ แม้ว่านักวิจัยและนักทฤษฎีด้านความคิดสร้างสรรค์ส่วนใหญ่จะเห็นพ้องต้องกันว่าความคิดสร้างสรรค์คือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มโนทัศน์ หรือวิธีการแก้ปัญหาแบบใหม่ ๆ ซึ่งมีคุณค่าต่อตัวบุคคล และ/หรือกลุ่มสังคมในภาพกว้าง แต่ก็ยังเป็นเรื่องยากที่จะสรุปนิยามของความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเป็นเอกฉันท์²⁵ อย่างไรก็ตาม ผู้ให้นิยามของความคิดสร้างสรรค์ไว้หลากหลาย ดังนี้

Sternberg และ Lubart²⁶ ได้ให้นิยามว่าความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการสร้างผลงานที่มีทั้งความใหม่ คือ แปลกใหม่ ไม่เหมือนใคร และเป็นสิ่งที่เหนือความคาดหมาย และมีความเหมาะสม คือ เป็นประโยชน์ และปรับให้เข้ากับงานที่มีข้อจำกัดได้ ส่วน Alencar และ Fleith²⁷ ได้ให้นิยามว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การสร้างผลิตภัณฑ์ และมโนทัศน์ใหม่ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลกใหม่ ไม่เหมือนใคร มีการคิดต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือมโนทัศน์ที่มีอยู่แล้ว

Feist และ Barron²⁸ ได้ให้นิยามว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นศักยภาพเฉพาะที่ไม่ใช่แค่แก้ปัญหาได้เท่านั้น แต่ยังคงแก้ปัญหาอย่างแปลกใหม่ และสามารถปรับเปลี่ยนได้ ขณะที่ Boden²⁸ ได้อธิบายว่าความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถที่เกิดขึ้นในใจหรือคิดค้นขึ้นซึ่งมีความใหม่ น่าประหลาดใจ และมีคุณค่า

Mishra และ Singh²⁹ ได้ให้นิยามว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการริเริ่ม หรือสร้างแนวความคิดใหม่ๆ อีกทั้ง Gerlovina³⁰ ได้สรุปเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า สิ่งที่มีความสร้างสรรค์จะต้องมีลักษณะตามเกณฑ์ขั้นต้นคือมีความใหม่ และเมื่อพิสูจน์แล้วว่ามีความเหมาะสม และมีผลกระทบต่อในวงกว้างจึงจะถือว่าเป็นความคิดสร้างสรรค์ขั้นสูง

จากนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่านิยามเชิงมโนทัศน์ของความคิดสร้างสรรค์นั้นเน้นที่เรื่องความใหม่ และความเป็นประโยชน์ของผลผลิตที่สร้างสรรค์ แต่ก็มีส่วนที่เสนอว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการ³⁰ ซึ่งจากนิยามต่าง ๆ ข้างต้นสรุปได้ว่าความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถในการคิดที่แปลกใหม่ แตกต่างจากความคิดเดิมที่มีอยู่เป็นการคิดต่อยอด และคิดอย่างหลากหลายแง่มุม ที่สามารถทำให้เกิดผลงานหรือแนวคิดใหม่ที่เป็นประโยชน์ และสามารถนำไปปรับใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้

นอกจากความคิดสร้างสรรค์จะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์หรือความสามารถทางการศึกษาแล้ว ยังมีความสำคัญต่อการแข่งขันทางธุรกิจ เป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการอยู่รอดขององค์กรเพราะเป็นความสามารถในการสร้างแนวคิดใหม่ๆ หรือวิธีการที่ดีกว่าในการทำสิ่งต่างๆ²⁹ ความคิดสร้างสรรค์สามารถนำไปสู่วิธีการแก้ปัญหาของธุรกิจหรือของลูกค้ำที่มีความใหม่และดีกว่าเดิม²⁹

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ เป็นคุณลักษณะที่มีความเกี่ยวข้องกับหลายมิติ นักวิจัยบางกลุ่มมองว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะของบุคคล ในขณะที่นักวิจัยอีกกลุ่มหนึ่งมองว่าเป็นกระบวนการ อย่างไรก็ตาม นักวิจัยและนักทฤษฎีสมัยใหม่ส่วนใหญ่ เน้นที่ผลผลิตหรือผลลัพธ์ของกระบวนการพัฒนา

ผลิตภัณฑ์²⁸ ได้สรุปไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ถูกมองว่าเป็น (1) กระบวนการทางปัญญา (cognitive processes) (2) ลักษณะส่วนบุคคล (personal characteristics) และ (3) ผลผลิตเชิงพฤติกรรม (behavioral products) โดยงานวิจัยส่วนใหญ่ระบุว่าคนที่มีความสร้างสรรค์จะมีลักษณะส่วนบุคคลที่แตกต่าง เช่น มีความช่างสงสัย มีไหวพริบเฉียบแหลม และไม่คอยเชื่อฟัง นอกจากนี้การคิดอย่างสร้างสรรค์ยังสะท้อนถึงความคิดเชิงอเนกนัย (divergent thinking) คือคิดในหลากหลายรูปแบบหลายทิศทาง ซึ่งตรงข้ามกับความคิดเอกนัย (convergent thinking) ที่เน้นผลสรุปที่เป็นคำตอบที่ถูกเพียงคำตอบเดียว

Guilford (1950, cited by Brown³¹) เสนอความสามารถขั้นพื้นฐาน 8 ประการของความคิดสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้ (1) ไวต่อปัญหา (sensitivity to problems) คนที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมองเห็นปัญหาที่คนอื่นไม่เห็น ซึ่งความสามารถนี้สัมพันธ์กับความช่างสงสัย วิธีทดสอบ เช่น ให้ทำรายการเครื่องใช้ในบ้านที่ผิดปกติหรือที่ควรจะปรับปรุงให้ดีขึ้น (2) คิดคล่อง (fluency) คนที่มีความคิดสร้างสรรค์จะสร้างแนวคิดใหม่ๆ ที่มีความสำคัญได้จำนวนมาก วิธีทดสอบ โดยให้ระบุผลลัพธ์ที่เป็นได้ในสถานการณ์สมมติ เช่น นวัตกรรมใหม่ที่ทำให้คนไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกินอีกต่อไป (3) แนวคิดใหม่ (novel ideas) คนที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความคิดที่ไม่ธรรมดา แต่มีความเหมาะสม เช่น ให้ระบุค้ำที่ไม่สัมพันธ์กับโจทย์ในแบบทดสอบการหาความสัมพันธ์ของค้ำ (4) คิดยืดหยุ่น (flexibility) คนที่มีความคิดสร้างสรรค์ควรจะสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ได้ง่าย เช่น ความหลากหลายของรูปแบบคำตอบในโจทย์คำถามแบบเติม คำตอบให้สมบูรณ์ (5) คิดสังเคราะห์ (synthesizing abilities) (6) คิดวิเคราะห์ (analyzing abilities) โดยข้อ 5 และ 6 เป็นการจัดการความคิด

ไปสู่กว้าง ไม่ยึดติดกับโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ใดๆ ในการสร้างสิ่งใหม่ๆ (7) คิดซับซ้อน (complexity) เป็นจำนวนแนวคิดต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่บุคคลสามารถจัดรวบรวมได้ในครั้งเดียว (ในข้อที่ 5-7 นี้ Guilford ไม่ได้เสนอแนะวิธีทดสอบไว้) และ (8) คิดเชิงประเมิน (evaluation) ในบางครั้งก็ต้องการตัดสินคุณค่าของแนวคิดใหม่ วิธีทดสอบ เช่น ให้จัดอันดับวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ซึ่งทั้งหมดนี้

Guilford และนักวิชาการส่วนใหญ่ เน้นที่การคิดคล่อง คิดยืดหยุ่น และคิดใหม่³¹

นอกจาก Guilford ยังมีนักวิชาการอื่นที่ได้กล่าวถึงส่วนประกอบของความคิดสร้างสรรค์อีก คือ Torrance (1972, cited by Mishra และ Singh²⁹), Sternberg (2005, cited by Almeida และคณะ²⁷), Almeida และคณะ²⁷, Gerlovina³⁰ และจากงานวิจัยไทย ทิพวัลย์ ปัญจมะวัต³² และ มิ่งขวัญ ภาคส์ไชย³³ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 สรุปองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ จากการศึกษาเอกสาร

องค์ประกอบ	Guilford (1950) ³¹	Torrance (1972) ²⁹	Sternberg (2005) ²⁷	Almeida และคณะ (2008) ²⁷	Gerlovina (2011) ³⁰	ทิพวัลย์ ปัญจมะวัต (2548) ³²	มิ่งขวัญ ภาคส์ไชย (2551) ³³
1. วัตถุประสงค์ปัญหา	✓	-	-	-	-	✓	-
2. คิดคล่อง	✓	✓	-	-	-	-	-
3. คิดใหม่/คิดริเริ่ม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4. คิดยืดหยุ่น	✓	✓	-	-	-	-	-
5. คิดสังเคราะห์	✓	-	-	-	-	-	-
6. คิดวิเคราะห์	✓	-	-	-	-	-	-
7. คิดซับซ้อน	✓	-	-	-	-	-	-
8. คิดเชิงประเมิน	✓	-	-	-	-	-	-
9. ความไม่ธรรมดา/คตินอกกรอบ/คิดแปลก/คิดกว้าง	-	-	✓	-	-	✓	✓
10. คุณภาพสูง/คิดละเอียดลออ	-	-	-	✓	-	-	-
11. เป็นประโยชน์/แก้ปัญหาได้/มีผลกระทบในวงกว้าง	-	-	-	✓	✓	✓	✓
12. มีความเหมาะสม	-	-	-	✓	✓	-	-

จากตารางสรุปองค์ประกอบข้างต้น พบว่า องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ที่นักวิชาการ และนักวิจัยส่วนใหญ่ให้ความเห็นตรงกันมากที่สุดคือ ความคิดริเริ่มหรือความคิดใหม่ ส่วนองค์ประกอบอื่นๆ ที่มีนักวิชาการและนักวิจัยให้ความเห็นตรงกันใน

อันดับรองลงมาคือ ความคิดนั้นเป็นประโยชน์ สามารถแก้ปัญหาได้ และมีผลกระทบในวงกว้าง และเป็นความคิดที่ไม่ธรรมดาที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน มีความแปลก และนอกกรอบ

ตัวอย่างเครื่องมือวัดความคิดสร้างสรรค์

Sen, Acar, และ Cetinkaya³⁴ ได้พัฒนา เครื่องมือวัดความคิดสร้างสรรค์แบบใหม่ที่วัดทั้ง ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์และ สภาพแวดล้อมที่สร้างสรรค์ เป็นเครื่องมือวัดความ สอดคล้องระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม (The Person-Environment Fit Scale for Creativity: PEFSC) ใช้สำหรับในนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เป็น มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 (ไม่เห็นด้วยอย่าง ยิ่ง) ไปจนถึง 5 (เห็นด้วยอย่างยิ่ง) จำนวน 14 ข้อ ใน การหาคุณภาพเครื่องมือมีการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงสำรวจ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิง ยืนยัน และหาความตรงตามเกณฑ์สัมพัทธ์ ในขณะที่ Liang และ Chia³⁵ ได้พัฒนาแบบวัดศักยภาพเชิง จินตนาการ (The Imaginative Capability Scale: ICS) ใช้กับกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัย โดยจินตนาการนี้ จัดว่าเป็นศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของสติปัญญาและถือ ว่าเป็นศักยภาพทางปัญญาที่สำคัญ ทั้งยังเป็นสื่อกลาง ของความคิดสร้างสรรค์ที่มีพลังอีกด้วย³⁵ เครื่องมือที่ พัฒนาเป็นมาตรฐานประมาณค่า 6 ระดับ ตั้งแต่ 1 (ไม่เห็น ด้วยอย่างยิ่ง) ไปจนถึง 6 (เห็นด้วยอย่างยิ่ง) แบ่งเป็น องค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) จินตนาการเชิง ริเริ่ม (initiating imagination) (2) จินตนาการเชิงความ เข้าใจ (conceiving imagination) และ (3) จินตนาการ เชิงเปลี่ยนแปลง (transforming imagination) ในการ หาคุณภาพเครื่องมือมีการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงสำรวจ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิง ยืนยันเช่นเดียวกัน ซึ่งพบว่าคุณภาพของทั้งสอง เครื่องมือมีคุณสมบัติทางจิตมิติที่ดี

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการตนเองอย่างสร้างสรรค์

แนวคิดนี้มีคำที่ใกล้เคียงกันอยู่ 2 คำ คือ “การจัดการที่มุ่งความคิดสร้างสรรค์: creativity oriented management” และ “การจัดการตนเอง

อย่างสร้างสรรค์: creative self-management” 2 คำนี้ ต่างมีเป้าหมายร่วมกันคือเพื่อพัฒนาผลิตภัณท์และ บริการเชิงนวัตกรรม แต่แตกต่างกันตรงที่ “การจัดการที่ มุ่งความคิดสร้างสรรค์” เน้นที่แนวคิดเชิงระบบเพื่อการ พัฒนาองค์กรผ่านการริเริ่มและนำกลยุทธ์องค์กรไปใช้ เรียกว่าเป็นการจัดการจากบนลงล่าง ในขณะที่ “การ จัดการตนเองอย่างสร้างสรรค์” เป็นความริเริ่มจากล่าง ขึ้นบนคือเริ่มจากระดับพนักงาน นั่นคือ พนักงานริเริ่ม ค้นหาค่าศักยภาพของตนเอง จูงใจตนเองให้ยึดมั่นในกล ยุทธ์ขององค์กร นำกระบวนการจัดการตนเองไปใช้ให้ สัมพันธ์กับเป้าหมาย ควบคุมผลที่ต้องการทำให้สำเร็จ และทำให้แน่ใจว่าสานต่อกระบวนการนี้อย่างต่อเนื่อง³⁶

Dagyte³⁶ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ ตนเองอย่างสร้างสรรค์ว่ามี 3 แนวคิด ดังนี้ (1) การ จัดการตนเองอย่างสร้างสรรค์ช่วยให้แน่ใจว่าคุณคลมีเสรี ในการแสดงออกอย่างริเริ่มและสร้างสรรค์ในการพัฒนา ตนเองและองค์กร (2) การระลึกว่าการควบคุมและการ ควบคุมตนเองเป็นกลไกในการพัฒนาและเป็นแนวคิดใน การจัดการธุรกิจ และ (3) พลังทางปัญญาของพนักงาน แทรกอยู่ในความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ของ การหลอมรวมกิจกรรมทางความคิดและทำให้เกิดผล ลัพธ์เชิงนวัตกรรม

Marshall (2008, cited by Dagyte³⁶) มองว่า การจัดการตนเองอย่างสร้างสรรค์นั้นช่วยสร้างและเสริม สมรรถนะของพนักงานในองค์กรแห่งการเรียนรู้ และ Dagyte³⁶ ได้สรุปไว้ว่าการวัดการจัดการตนเองอย่าง สร้างสรรค์นั้นโดยทั่วไปนั้นที่ (1) การวางแผนของตนเอง (self-planning) (2) การจัดระเบียบตนเอง (self-organizing) (3) การทำงานร่วมกัน (co-working) (4) การ สร้างความรู้ (knowledge creation) (5) การใช้เทคโนโลยี ใหม่ (the use of new technologies) และ (6) การมีส่วนร่วม ในกระบวนการต่าง ๆ (participation in the processes) นอกจากนี้การจัดการตนเองอย่างสร้างสรรค์

จะต้องสอนให้พนักงานรู้จักตั้งเป้าหมายที่เน้นผลลัพธ์ และ นำไปใช้อย่างมืออาชีพและสร้างสรรค์

Poole³⁷ ได้เสนอมุมมองของการจัดการตนเอง อย่างสร้างสรรค์ของสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติ โดยเชื่อมโยงว่า ความเข้าใจกฎเกี่ยวกับการจัดการตนเองของธรรมชาติทำให้การจัดการของธุรกิจต่างๆ ได้ดีขึ้น และได้เสนอกฎของธรรมชาติเกี่ยวกับการจัดการตนเองอย่างสร้างสรรค์ไว้ 9 ประการ ซึ่งอาจนำมาปรับใช้กับบุคคลทั่วไปได้ ดังนี้ (1) การรังสรรค์ตนเอง (self-creation) การรังสรรค์ตนเอง โดยกำหนดพฤติกรรม คุณลักษณะ และสถานการณ์เฉพาะรอบตัว (2) การปรับแต่งตนเอง (self-configuration) การกำหนดการจัดการสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเอง อย่างกระตือรือร้น (3) การกำกับตนเอง (self-regulation) การควบคุมตนเองเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน เช่น อารมณ์ ความรู้สึก (4) การกำหนดทิศทางตนเอง (self-steering) การควบคุมการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของตนเองในสภาพแวดล้อมภายนอกอย่างกระตือรือร้น (5) การดำรงตนเอง (self-preservation) การยืนหยัดในความเป็นตัวเอง ทั้งรูปลักษณ์ และพฤติกรรมการแสดงออกอย่างกระตือรือร้น (6) การขยายตนเอง (self-reproduction) การเผยแพร่ตนเอง หรือสร้างสิ่งอื่นๆ หรือบุคคลอื่นๆ ให้มีลักษณะเช่นเดียวกับตนเอง (7) การอ้างอิงตนเอง (self-reference) การให้ความสำคัญกับพฤติกรรมและลักษณะของตนเองว่ามีคุณค่า มีความหมาย ให้ความเคารพตนเอง (8) การตระหนักในตนเอง (self-awareness) การรับรู้ และรู้สึกถึงลักษณะ พฤติกรรมและสถานการณ์รอบตัวเสมอ และ (9) การเสริมพลังตนเอง (self-empowerment) การตระหนักในตนเองว่าสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ลักษณะ และสถานการณ์ต่างๆ รอบตัวได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดการอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการกำกับดูแลและพัฒนาพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของตนให้ถูกต้องเหมาะสม ทำให้อยู่ในสังคมได้

อย่างมีความสุข สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในสถานการณ์ต่างๆ ได้ ทำให้มีวินัยและควบคุมตนเองได้ดีขึ้น มีความมั่นใจและมีอำนาจในตนเองเพิ่มขึ้น ประกอบด้วยตัวบ่งชี้พฤติกรรม 4 ตัวบ่งชี้ คือ 1. การริเริ่มจัดการตนเอง (Creating) หมายถึง การรังสรรค์ตนเองโดยกำหนดพฤติกรรม คุณลักษณะ และสถานการณ์เฉพาะรอบตัว และสามารถปรับแต่งตนเอง จัดการสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเอง 2. การจัดระเบียบตนเอง (Organizing) หมายถึง การควบคุมตนเองเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน เช่น อารมณ์ ความรู้สึก สามารถกำหนดทิศทางตนเอง ควบคุมการทำกิจกรรมต่างๆ ของตนเองในสภาพแวดล้อมภายนอก พร้อมยืนหยัดในความเป็นตัวเองทั้งรูปลักษณ์ และพฤติกรรมการแสดงออก 3. การประเมินตนเอง (Assessing) หมายถึง การตัดสินใจให้คุณค่า ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมและลักษณะของตนเองว่ามีคุณค่า มีความหมาย ให้ความเคารพตนเอง 4. การสะท้อนตนเอง (Reflect) หมายถึง การรับรู้ และรู้สึกถึงลักษณะ พฤติกรรม และสถานการณ์รอบตัวเสมอ สามารถตระหนักในตนเองว่าสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ลักษณะ และสถานการณ์ต่างๆ รอบตัวได้

สรุปผล

การจัดการตนเองและความคิดสร้างสรรค์จะเห็นได้ว่าทั้ง 2 ส่วน เป็นความสามารถหรือลักษณะส่วนบุคคล ที่มีความสำคัญในการพัฒนาตนเองและมีผลต่อความสำเร็จทางการศึกษาและการทำงาน ในปัจจุบันแนวคิดของการจัดการที่มุ่งความคิดสร้างสรรค์ เริ่มแพร่หลายมากขึ้นในบริบทของการจัดการองค์กร ในการจัดการสมัยใหม่มองว่าผลลัพธ์ที่แน่นอนและผลทางบวกที่พึงประสงค์นั้นได้รับอิทธิพลจากการจัดการ และการจัดการตนเอง รวมถึงการทำงานร่วมกันเท่านั้น แต่ยังไม่ได้ให้ความสนใจในเรื่องการฝึกเพื่อความก้าวหน้า และการพัฒนาในเชิงทำนายและการนำไปใช้ในทาง

วิทยาศาสตร์ ดังนั้น ในปัจจุบันนี้จึงต้องการการพัฒนิกกรรม มิติด้านความคิดสร้างสรรค์เข้ากับการจัดการ และกระบวนการจัดการตนเองซึ่งในมุมมองของการอยู่รอดของธุรกิจ การจัดการองค์กรและการจัดการตนเอง ของพนักงานแต่ละคนก็จะต้องมีการปรับเปลี่ยนแปลง ใหม่และมุ่งผลลัพธ์ ซึ่งแนวคิดการจัดการอย่าง สร้างสรรค์ก็คือการให้บุคคลนั้นริเริ่มการทำงานใหม่ ไม่ ยึดติดกับกฎเกณฑ์เดิม ๆ ได้ทดลองแนวคิดใหม่ ๆ และ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับสมาชิกทุกคนในองค์กร อีกทั้ง แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการตนเองอย่างสร้างสรรค์ นี้ ยังถือเป็นแนวคิดใหม่ ไม่พบในบริบททางการศึกษา แต่จากการศึกษาเอกสารก็พบว่าสามารถนำแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ และการจัดการตนเองอย่างสร้างสรรค์ในบริบทของธุรกิจ และของธรรมชาติที่นำเสนอข้างต้นมาปรับใช้ เป็น แนวคิดพื้นฐานในการศึกษาต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

1. Breevaart K, Bakker AB, Demerouti E. Daily self-management and employee work engagement. *Journal of Vocational Behavior* 2014; 84(1): 31-8.
2. Hoff KE, Ervin RA. Extending self-management strategies: the use of a classwide approach. *Psychology in the Schools* 2013; 50(2): 151-64.
3. Yates BT. Applications in self-management. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company; 1986.
4. Yates BT. Self-management: The science and art of helping yourself. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company; 1985.
5. Tsui AS, Ashford SJ. Adaptive self-regulation: A process view of managerial effectiveness. *Journal of Management* 1994; 20(1): 93-121.
6. Frayne CA, Geringer JM. Self-management training for improving job performance: A field experiment involving salespeople. *Journal of Applied Psychology* 2000; 85(3): 361.
7. Gerhardt MW. Teaching self-management: The design and implementation of self-management tutorials. *Journal of Education for Business* 2007; 83(1): 11-8.
8. Gerhardt MW. Individual self-management training in management education. Self-management tutorials Miami University: Oxford, OH 2006; 45056.
9. Browder DM, Liberty K, Heller M, D'huyvetters KK. Self-management by teachers: Improving instructional decision making. *Professional School Psychology* 1986; 1(3): 165.
10. Marshall JC, McHardy B. The Principles of Self-management : the Key to personal and professional success: selection testing consultants international; 1999.
11. Policy Brief: Self-management Across the Curriculum: A Holistic Model for Student, Faculty, and Staff Development [Internet]. 2000 [cited 23 February 2010]. Available from: <http://parthill.com/policy.pdf>.
12. Norris SL, Nichols PJ, Caspersen CJ, Glasgow RE, Engelgau MM, Jack L, et al. Increasing diabetes self-management education in community settings: a systematic review. *American Journal of Preventive Medicine* 2002; 22(4): 39-66.
13. Jordan JE, Osborne RH. Chronic disease self-management education programs: challenges ahead. *Medical Journal of Australia* 2007; 186(2):84.

14. Weng Q, McElroy JC. Vocational self-concept crystallization as a mediator of the relationship between career self-management and job decision effectiveness. *Journal of Vocational Behavior* 2010; 76(2): 234-43.
15. Moore DW, Prebble S, Robertson J, Waetford R, Anderson A. Self-recording with goal setting: A self-management programme for the classroom. *Educational Psychology* 2001; 21(3): 255-65.
16. Briesch AM, Chafouleas SM. Review and analysis of literature on self-management interventions to promote appropriate classroom behaviors (1988–2008). *School Psychology Quarterly* 2009; 24(2): 106.
17. Mezo PG. The self-control and self-management scale (SCMS): Development of an adaptive self-regulatory coping skills instrument. *Journal of psychopathology and behavioral assessment* 2009; 31(2): 83-93.
18. Cramm JM, Strating MM, de Vreede PL, Steverink N, Nieboer AP. Validation of the self-management ability scale (SMAS) and development and validation of a shorter scale (SMAS-S) among older patients shortly after hospitalisation. *Health and quality of life outcomes* 2012; 10(1): 9.
19. สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม: Theories and techniques in behavior modification. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2550
20. จารุณี ยังสุข. การศึกษาความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลความสามารถในการจัดการตนเองของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 [ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; 2552.
21. อุดล นาคะโร. การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเองโดยใช้กิจกรรมแนะแนว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 [ปริญญาานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; 2551.
22. Xue G, Sun X. Construction and validation of self-management scale for undergraduate students. *Creative Education* 2011; 2(02): 142.
23. Klassen AF, Grant C, Barr R, Camargo OkD, Ronen GM, Samaan MC, et al. Development and validation of a generic scale for use in transition programmes to measure self-management skills in adolescents with chronic health conditions: the TRANSITION-Q. *Child: Care, Health and Development* 2015; 41(4): 547-58.
24. Runco MA. Creativity. *Annual Review of Psychology* 2004; 55(1): 657-87.
25. Hennessey BA, Amabile TM. Creativity. *Annual Review of Psychology* 2010; 61(1): 569-98.
26. Nylund M. Toward creativity management: Idea generation and newsroom meetings. *International Journal on Media Management* 2013; 15(4): 197-210.
27. Almeida LS, Prieto LP, Ferrando M, Oliveira E, Ferrándiz C. Torrance Test of Creative Thinking: The question of its construct validity. *Thinking Skills and Creativity* 2008; 3(1): 53-8.
28. Gregory RJ. *Psychological Testing: History, Principles, and Applications*: Allyn & Bacon; 2011
29. Mishra L, Singh A. Creative Behaviour Questionnaire: Assessing the Ability of Managers to Produce Creative Ideas. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology* 2010; 36(1): 115-21.

30. Gerlovina Z. Eureka! Unraveling the Mystery behind creativity; 2011.
31. Brown RT. Creativity: What are we to measure? In JA Glover, RR Ronning & CR Reynolds (Eds.), Handbook of creativity (pp. 3-32). New York: Plenum Press; 1989.
32. ทิพวัลย์ ปัญจมะวัต. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2548.
33. มิ่งขวัญ ภาคสัญไชย. การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุและผลของความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนของอัครสังฆมณฑลกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2551.
34. Sen S, Acar S, Cetinkaya C. Development of the Person–Environment Fit Scale (PEFSC): A new measure of creativity. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts* 2014; 8(4): 433.
35. Liang C, Chia TL. Reliability, validity, and factor structure of the imaginative capability scale. *Creativity Research Journal* 2014; 26(1): 106-14.
36. Dageyte I. Creative self-management as a tool of enhancing innovation's portfolio of business organization. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development* 2010; 24(5): 33-44.
37. Creative Self Management in nature [Internet]. 2009. Available from: (<http://www.thejungletimes.com/page1/files/db1e1ecfa6593fd2e8e181e2226acfc3-0.html>).